

УДК 373.5.015.31:173.022.1

DOI <https://doi.org/10.33989/2524-2474.2022.79.264515>

ТАМАРА ДЕНИСОВЕЦЬ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4927-6783>

(Полтава)

Place of work: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University *Country:* Ukraine

E-mail: denysovetsm@gmail.com

ІРИНА ДЕНИСОВЕЦЬ

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1424-1652>

(Полтава)

Place of work: National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic» *Country:*

Ukraine

E-mail: denysovets.ira@gmail.com

НІНА ПИВОВАР

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7047-782X>

(Полтава)

Place of work: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University *Country:* Ukraine

E-mail: pivovarnm965@ukr.net

ОЛЬГА КВАК

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3787-3433>

(Полтава)

Place of work: Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University *Country:* Ukraine

E-mail: kvakolga30@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ ЦІННІСНИХ УСТАНОВОК МОЛОДІ НА ШЛЮБ І СІМЕЙНЕ ЖИТТЯ

У статті проаналізовано актуальність і важливість розвитку високого рівня культури шлюбно-сімейних взаємин та роль родини в житті особистості. Закцентовано, що в Україні тривалий час не висвітлювалися численні проблеми, що стосувались питань статі та статевих стосунків: пріоритет класових цінностей над загальнолюдськими витісняв з освітнього процесу навчально-виховну роботу, метою якої було б набуття учнями знань, умінь та навичок, що спрями б їх становленню як чоловіка чи жінки.

Визначено типи шлюбно-сімейних стосунків у сучасній молоді та ставлення старшокласників до шлюбу й позашлюбного співжиття. Обґрунтовано, що, зокрема, такий тип стосунків, як спільне співжиття до шлюбу, у сучасних молодих людей постає на ґрунті бажання більш змістовно й детально пізнати один одного в процесі позашлюбного спільного життя, звичайно якщо цей вид взаємин усвідомлений і продуманий.

Простежено, що, незважаючи на переважно позитивне ставлення старшокласників до шлюбу, сім'ї, сімейних стосунків, варто активніше здійснювати роботу щодо освіти школярів у питаннях шлюбу та родини.

Ґрунтовно опрацьовано дані щодо поглядів сучасної молоді, особливо юнаків, які серйозно і виважено підходять до питання вступу в шлюб, вибору шлюбного партнера і забезпечення сім'ї.

З'ясовано роль сім'ї у збереженні та зміцненні фізичного, морального, духовного здоров'я молоді, формуванні міжстатевих стосунків та соціалізації дитини. Узагальнено, що сім'я традиційно була, є й залишається найпершим соціальним середовищем для дитини та одним із головних осередків відтворення людської цивілізації, окремої нації.

Виокремлено вікові межі вступу в шлюб на підґрунті усвідомлення всіх позитивних і негативних аспектів цього питання для прийняття правильного рішення. Простежено, що сучасні юнаки й дівчата досить виважено аналізують ключові чинники процесу вступу в шлюб й вибору шлюбного партнера.

Узагальнено знання про сім'ю, устрій родинного життя, виконання подружніх обов'язків і батьківських ролей. Висвітлено, що батьки прагнуть виховувати своїх синів і дочок справжніми громадянами, прищеплювати їм високі моральні якості майбутнього сім'янина, формувати в юнаків і дівчат свідоме ставлення до власного здоров'я.

Ключові слова: сім'я; шлюб; старшокласники; функції батьків; сімейні цінності; просвітницька діяльність; шлюбно-сімейні взаємини; сучасна молодь.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Сімейна політика всіх цивілізованих країн своїм пріоритетним завданням визначає зміцнення інституту сім'ї. Проте сучасна система виховання та освіти більшості держав почасти демонструє відсутність спеціальної підготовки до шлюбу і виконання подружніх

обов'язків. Молоді люди, перебуваючи в полоні сентиментальних, романтичних уявлень, одружуються і не знають правил та закономірностей подружнього життя. Багато хто з них потім швидко розлучається. Наукове вивчення соціально-психологічних аспектів підготовки молоді до шлюбу, обґрунтування важливості розвитку високого рівня культури шлюбно-сімейних взаємин є однією з актуальних проблем сьогодення.

Суспільні зміни, що відбуваються наразі в Україні, стосуються не тільки економічних та політичних питань, а й освітніх, суттєвим складником яких є проблема виховання всебічно розвиненої особистості, гідного громадянина України, представника тієї чи тієї професії й статі. Безперечно, кожен із цих чинників однаково важливий. У школі патріотичному та громадянському вихованню приділяється значна увага. Проте наразі існує проблема виховання школярів у контексті гендерної визначеності, здатності будувати здорові статеві стосунки. Ще класик української педагогіки В. Сухомлинський писав: «В школі важко навчити якоїсь професії, бо їх багато, десятки сотень. Але всі хлопчики і дівчатка стануть дружинами та чоловіками, батьками і матерями; і навчити їх цього – необхідно» (Сухомлинський, 1976).

За давніх часів у всіх народів підростаючому поколінню передавались знання про сім'ю, устрій родинного життя, виконання подружніх обов'язків і батьківських ролей. Проте так історично склалося, що в Україні тривалий час не висвітлювалися численні проблеми, що стосувалися питань статі та статевого стосунку: пріоритет класових цінностей над загальнолюдськими витісняв з освітнього процесу навчально-виховну роботу, метою якої було б набуття учнями знань, умінь та навичок, що спряли б їх становленню як чоловіка чи жінки. Від здобуття Україною незалежності та проголошення ідеології загальнолюдських цінностей та свободи особистості минуло тридцять років. Проте бачення цих питань суттєво не змінилось: навчати не варто, спрацюють природні інстинкти. Оволодінню підростаючим поколінням нормами статевого стосунку, підготовці молоді до інтимного життя, створення сім'ї та виховання дітей й досі не надається значної уваги в школі.

Сім'я традиційно була, є й залишається найпершим соціальним середовищем для дитини та одним із головних осередків відтворення людської цивілізації, окремої нації. Сім'ї належить значна роль у збереженні та зміцненні фізичного, морального, духовного здоров'я, формуванні міжстатевих стосунків та соціалізації дитини. Беручи до уваги інтимний характер статевого виховання, важливо підкреслити особливу роль батьків у його забезпеченні.

Саме сім'я найпридатніша для здійснення цього процесу неформальними засобами. Батьки прагнуть виховувати своїх синів і дочок справжніми громадянами, прищеплювати їм високі моральні якості майбутнього сім'янина, формувати у юнаків і дівчат свідоме ставлення до власного здоров'я [Ковальов, 1998].

Неможливо переоцінити ефект батьківського та материнського впливу на формування особистості підлітків. Для сина батько буває жорстокішим і авторитетнішим, ніж мати. Його роль важливіша для формування у сина соціально значущих, зокрема статево-рольових, моральних якостей, почуття відповідальності та чоловічої гідності.

Може скластися ситуація в родині, що надмірна суворість батька, його брутальність, зловживання алкоголем негативно відбивається на вихованні дітей. У таких умовах діти більше прив'язуються до матері (Ковалёв, 1998).

Мати для доньки – це найперша порадиця, а батько – перший у житті дівчинки-підлітка зразок чоловіка – сім'янина. На засвоєння статевого ролі у сім'ї хлопцями й дівчатами (синами і доньками) величезний вплив має досить мужній батько і досить жіночна мати.

Україна традиційно була країною з високим рівнем шлюбності. На початок 90-х років рівень реєстрації досяг 9,3-9,5 шлюбів на 1 тис. населення. За рівнем шлюбності Україна посідала перше місце в Європі. Проте вже в 1991 році цей показник зменшився до 7 шлюбів, а з 1996 досяг найнижчого рівня – 6 шлюбів на 1 тис. населення. На 6 зареєстрованих шлюбів – 3,8 розлучень. Викликають тривогу негативні тенденції не лише в традиції шлюбності й розлучень, а й у морально-психологічних настановах молоді стосовно репродуктивних орієнтацій. Криза інституту сім'ї в наш час є очевидною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висока соціальна значимість цього напрямку виховання робить тему дослідження досить актуальною. Раніше дослідженням цієї проблеми займалися такі відомі автори як Т. Говорун, А. Зайцев, Е. Ільїн, І. Кон, Е. Костяшкін, А. Мудрик, А. Хрипкова, а також класики української педагогіки А. Макаренко та В. Сухомлинський. Зокрема А. Макаренко писав: «Статевий акт не може бути відокремлений від інших досягнень людської культури, від умов життя соціальної людини, від гуманітарного шляху історії, від перемог естетики... Статеве виховання – це в першу чергу виховання соціальної особи» (Макаренко, 1973).

Психолого-педагогічний аналіз статевого розвитку дітей частково відображений у працях М. Боришевського, Т. Говорун, І. Лановенко. Окремі дослідження проблеми девіантних тенденцій сексуального потягу висвітлено у працях І. Кона, К. Лебединської, А. Молля, М. Галагузової, З. Старовича, З. Фрейда, Б. Шостаковича тощо.

Мета дослідження: комплексно проаналізувати проблему підготовки молоді до сімейного життя.

Вклад основного матеріалу дослідження. Сім'я – це специфічна форма соціальної життєдіяльності людей, зумовлена економічним ладом суспільства, заснована на шлюбі чи родинності, включаючи всю сукупність відносин (між чоловіком і дружиною, батьками і дітьми, між різними поколіннями),

що складаються на базі спільної різносторонньої діяльності її членів, у якій реалізуються як потреби суспільства (у фізичному і духовному відтворенні людської особистості, в забезпеченні нормальної спільної життєдіяльності людей у сфері особистого життя), так і потреби індивіда (в інтимних зв'язках, у сімейному особистому щасті) (Шимин, 1989).

Задля реалізації мети дослідження ми провели експериментальне дослідження, яке проходило на базі Ліцею №6 «Лідер» Полтавської міської ради.

З метою виявлення у старшокласників думки про шлюб, основних цінностей, яких вони дотримуються, нами було проведено дослідження, учасниками якого стали юнаки (20 осіб) у віці: 10 осіб – 15-16 років і 10 осіб – 16-17 роки та дівчата (20 осіб) у віці: 10 людей – 15-16 років і 10 осіб – 16-17 роки.

Респондентам була запропонована анкета, яка складається з 8 питань закритого типу.

Після оброблення отриманих даних були отримані такі показники:

1. 90% юнаків і 95% дівчат відзначили, що позитивно ставляться до шлюбу, але 5% юнаків відповіли, що ніколи не думали про це. Можливо, такий тип стосунків у сучасної молоді, як спільне співжиття до шлюбу пов'язано з бажанням більш чітко і глибоко пізнати один одного в процесі позашлюбного співжиття, звичайно якщо такий вид взаємин усвідомлений і продуманий.

2. На питання про доречність вступу у шлюб під час навчання у ЗВО 35% юнаків і 70% дівчат вважають це абсолютно нормальним; 30% хлопців і 10% дівчат гадають, що шлюб заважає навчанню; 15% і хлопців, і дівчат зазначили можливість такого шлюбу і тільки 5% опитаних хлопців не думали про це. Можливо, це пов'язано з тим, що хлопці більш серйозно ставляться до шлюбу, зважаючи всі за і проти, оскільки юнаки є основними годувальниками в родині, тому вони обґрунтували, що насамперед необхідно здобути освіту, а згодом знайти роботу і отримати гідний заробіток, а потім уже створювати сім'ю. Переконані, що це дуже позитивна тенденція у світогляді молодих людей.

3. Більшість дівчат (70 %) і хлопців (65 %) впевнені, що вступати в шлюб потрібно у віці 20–30 років. Можливо, зважаючи на досвід людини в цьому віці, усвідомленість створення родини обґрунтована наявністю твердої фінансової та психологічної основи для вступу в шлюб. Але така точка зору дуже різнобічна, оскільки людина і в 30 років може не мати тієї психологічної та моральної готовності для вступу в шлюб. А от 25 % хлопців і 22 % дівчат визначають оптимальним віком для шлюбу 18–20 років. Проте, на жаль, здійснюючи спостереження за молоддю, яка вступає в шлюб у 18–20 років, не можна сказати що таке важливе рішення було виваженим.

Дуже мала кількість молодих людей вступали в шлюб дійсно за обдуманим рішенням стосовно місця проживання, фінансових питань, планування в подальшому вагітності, систематичного спостереження за здоров'ям членів родини, харчуванням, розподілу побутових обов'язків тощо. Тому можна зробити висновок, що друга половина опитаних у віці 18–20 років найімовірніше не усвідомлювала тієї подвійної відповідальності, яка лягає на плечі молодих, і не зважувала позитивні і негативні аспекти цього питання, щоб прийняти дійсно правильне рішення.

4. Шлюб з різними національностями не цікавить 48 % хлопців і 27 % дівчат; 10 % категорично вважають його неприпустимим; немає ніякої різниці, але батьки проти – хлопці 5 % і дівчата 10 %; важко було відповісти 30 % хлопців і 50 % дівчат.

5. 65 % дівчат і хлопців вважають, що соціальне становище їхнього обранця не відіграє жодного значення, насамперед, для привертання уваги; 15 % хлопців і 25 % дівчат зазначили, що соціальний рівень їхньої половинки має бути досить високим. Цікаво, що 10 % дівчат і 5 % хлопців відзначили, що хотіли б щоб їхні подружні половинки мали власний бізнес, але 15 % юнаків визначили позитивним статус студентки для своєї дружини.

6. Про ставлення респондентів до шлюбу в ранньому віці (до 18 років) опитані зазначили таке: 10 % дівчат поставилися до цього явища позитивно, а 35 % дівчат і 25 % хлопців – негативно. Цікаво, що 25 % хлопців і 17 % дівчат вважають цей шлюб нормальним, але нетривалим.

7. На питання стосовно бажання вступити в шлюб під час навчання 92 % дівчат і 68 % хлопців відповіли ствердно; хотіли б одружитися після закінчення навчання 35 % хлопців і 15 % дівчат.

8. 15 % хлопців і 20% дівчат серед респондентів вважають, що дошлюбний період повинен тривати менше року; 3 роки – 75 % хлопців і 65 % дівчат; 3 і більше років – 15 % хлопців і 10 % дівчат; 20 % опитаних вибрали інший варіант відповіді: «індивідуально», «як вийде».

9. Ставлення респондентів до спільного життя до шлюбу презентують такі результати проведеного опитування: 88 % хлопців і 65 % дівчат ставляться позитивно; 7% хлопців і 9 % дівчат вважають, що такий вид взаємин – це дурість; 5 % хлопців і 25 % дівчат вважають, що жити разом потрібно тільки після укладення шлюбу та 8 % дівчат – згодні на спільне проживання, але не на тривалий період.

Отже, після проведення дослідження та аналізу отриманих даних можна зробити висновок, що сучасна молодь, особливо юнаки, серйозно і виважено підходять до питання вступу в шлюб, вибору шлюбного партнера і забезпечення сім'ї. Спостерігаємо переважання такої позитивної тенденції, як чітке виокремлення вікових меж вступу в шлюб, усвідомлення всіх позитивних і негативних його чинників. Юнакам та дівчатам, які готуються «стати на шлюбний рушник», потрібно навчитися виявляти, ставити і відповідально вирішувати спільно з іншими членами родини сімейні проблеми так, щоб морально-етичний зміст прийнятих рішень реалізувався адаптивними шляхами.

Наступним етапом нашого дослідження був аналіз ціннісних установок на шлюб та сім'ю й уявлення

про сімейно-рольові обов'язки старшокласників.

Для цього ми розробили анкету «Шлюб і сім'я», питання якої стосуються ставлення до законного шлюбу, визначення обов'язків щодо виховання дітей, взаємин між членами родини загалом.

Після оброблення отриманих даних ми визначили такі результати:

1. 38 % опитаних вважають прийнятним для себе тільки офіційний шлюб, тобто зареєстрований в органах РАЦС;

2. Надають перевагу офіційному шлюбу, але погоджуються з тим, що на перших етапах можливий вільний шлюб (або співжиття) 78 % респондентів;

3. На думку тільки 25 % опитаних кращим є вільний шлюб;

4. Серед реципієнтів 10 % старшокласників вважають, що шлюб обов'язково має бути освячений релігією (вінчання в християнській церкві, обряд в мечеті).

Отже, переважна кількість респондентів (75 % всіх опитаних) вважають необхідною офіційну реєстрацію шлюбу в органах РАГС. На нашу думку, це свідчить про потенційну готовність юнаків і дівчат взяти на себе моральну та юридичну відповідальність за партнера, майбутніх дітей, ведення спільного господарства.

Разом з тим, було встановлено, що на 75 % більше дівчат, порівняно з юнаками, бажають на перших етапах становлення родини жити у вільних відносинах. Це дозволяє зробити висновок про те, що ставлення до юридичної сторони оформлення шлюбу у юнаків виявилось більш консервативним і патріархальним.

Наступне питання анкети дозволило вивчити думку старшокласників про оптимальний для них вік для вступу в шлюб. За результатами анкетування 58 % респондентів вважають вік від 26 до 35 років оптимальним, у той час як 32 % вважають, що необхідно створювати сім'ю від 18 до 25 років; лише 23 % вважають, що сім'я повинна бути створена після 30 років. Причому 65 % дівчат вважає оптимальним вік вступу в шлюб з 18 до 25 років, тоді як більшість юнаків (78 %) визначають цей вік в межах 26–35 років. Як обґрунтування своєї думки юнаки називають такі причини й обставини: здобуття вищої освіти, здатність матеріально забезпечувати родину, досягнення віку психологічної зрілості та моральної відповідальності, створення свого власного бізнесу.

У зв'язку з цим ми зробили спробу визначити, що означає «соціальна готовність» до створення сім'ї. Зокрема на основі виокремлення кількох соціальних параметрів: наявність освіти, працевлаштованість, матеріальний добробут, забезпеченість житлом, вміння пристосовуватися до мінливих умов сучасного суспільства, гнучкість у прийнятті рішень. Учасники анкетування зазначили переважно (88 %) три фактори, які визначають соціальну готовність до створення сім'ї: наявність здобутої вищої освіти, фінансова стабільність, наявність житла. Це дозволяє зробити висновок, що молоді люди психологічно налаштовані на подолання складних соціальних проблем у майбутньому.

П'яте питання анкети було спрямоване на дослідження ставлення старших школярів до батьківських функцій. На питання «Скільки дітей, на Вашу думку, має бути в сім'ї, для того щоб вона була щасливою і гармонійною?». Найбільша кількість респондентів (55 %) продемонстрували бажання мати двох дітей, 43 % вважають достатнім для сімейного щастя однієї дитини, більше трьох дітей вважають за необхідне мати 2 % опитаних. Разом з тим, на думку 4 % не треба мати жодної дитини. Отже, основна кількість опитаних (55 %) дотримуються думки про необхідність мати двох дітей для гармонійної родини.

Приблизно такий же демократичний погляд у відповіді на питання «Хто з подружжя в молодій сім'ї, на Вашу думку, повинен приймати важливі сімейні рішення?». Більшість опитаних (85 %) відповіли, що в прийнятті рішень беруть участь обоє з подружжя, обговорюючи плюси і мінуси проблеми, яка склалася, переваги й недоліки одержуваного результату. Однак варто зазначити, що 25 % опитаних вважають, що важливі рішення в родині повинен приймати тільки чоловік. Можна припустити, що такий досвід молоді люди проєктують зі своїх родин.

Сьоме питання анкети було спрямоване на вивчення найбільш значущих, на думку старшокласників, сімейних цінностей. Основними серед них як юнаки, так і дівчата виокремлюють такі: турбота одне про одного, взаємоповага, довіра, вірність.

Восьме питання анкети спрямоване на виявлення бажання респондентів побудувати свою майбутню сім'ю за моделлю батьківської родини.

За результатами анкетування отримано такі дані:

1. 10 % опитаних вважають, що зараз у них ідеальна сім'я, і хотіли б, щоб у майбутньому їхня сім'я була схожа на батьківську;

2. 30 % частково задоволені стосунками, які склалися в батьківській родині, але у власній багато хотіли б змінити;

3. 60 % респондентів відповіли, що майбутня сім'я буде мало схожа на батьківську.

Було цікаво дізнатися, чи повинне молоде подружжя реагувати на пропозиції та рекомендації своїх батьків з приводу сімейного життя. Тут склалося одноставна думка у 55 % респондентів про те, що чоловік і жінка можуть прислухатися до думки батьків, залишаючи в пріоритеті свою думку. 40 % молодих людей вважають, що думка батьків є пріоритетним тільки в певних ситуаціях (наприклад, догляд за новонародженою дитиною, вибір квартири під час покупки), і лише 5 % опитаних вважають думку батьків пріоритетною. Подібна позиція вказує на неготовність проживати спільно з батьками в одній квартирі, на велику ймовірність конфліктів, бо навіть поважна, але відчужена позиція молодого подружжя призведе

до деградації взаємин батьків і дітей.

Сім'єюною концепцією своєї майбутньої сім'ї 40 % дівчат вибирають «вірність на все життя»; 35 % і 25 % юнаків – «досядченість, чесність, справедливність» і «нічого не дається легко» відповідно.

При з'ясуванні значимості знань з царини конфліктології, психології родинних стосунків, фізіології та сексології для створення міцної і гармонійної сім'ї сучасні молоді люди, визнаючи важливість освіти взагалі, або вагалися з відповіддю на це питання (64 %), або вважають не дуже важливими знання з цих галузей (21 %). Отже, вони гадають, що можна побудувати сім'ю за подобою родини батьків або за інтуїцією.

Отже, простежуємо установку на законний шлюб у старшокласників, проте опитані не виключають і можливість незареєстрованого шлюбу на початкових етапах взаємин. У результатах проведеного дослідження відбивається прагнення до довготривалих стосунків. Незважаючи на більшість висловлювань позитивного ставлення старшокласників до шлюбу, сім'ї, сімейних стосунків, акцентуємо на необхідності проведення значної ґрунтовної роботи щодо освіти школярів в питаннях шлюбу та сім'ї.

Для підвищення значущості сім'ї серед життєвих уподобань учнівської молоді, підвищення особистісної відповідальності за створення родини та сприятливі сімейні взаємини, необхідно: у позакласній діяльності реалізувати корекційно-пізнавальні програми, круглі столи, дискусії для старших школярів з питань видів, функцій, значення шлюбу та сім'ї; проводити конкурси, тренінги, які пропагують здорові сімейні стосунки; організувати в освітньому закладі просвітницьку діяльність з метою підготовки старшокласників до майбутнього сімейного життя. Вважаємо, що ці заходи уможливають розширення позитивних установок старшокласників на шлюб і сім'ю.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок.

Отже, маємо всі підстави стверджувати, що виховання – це складний, багатоаспектний процес створення соціально-психологічних умов для цілеспрямованого розвитку особистості, завдяки яким у неї формуються певні позитивні якості, система поглядів і переконань. Це конкретно-історичний процес, що тісно пов'язаний з соціально-економічним, культурним розвитком та політичним устроєм суспільства, з його етносоціальними та соціально-психологічними особливостями, тобто це соціально-контрольований розвиток особистості в процесі її соціалізації.

Тому під статевим вихованням ми розуміємо виховання культури статевої взаємин, що тісно пов'язане з формуванням духовності, моральних норм поведінки, морально здорових стосунків між хлопцем і дівчиною. Одночасно це формування таких морально-етичних цінностей, як толерантність, доброзичливість, повага один до одного, що є складниками загальної культури особистості. Крім того, статеве виховання – це і отримання інформації з питань медико-біологічного характеру, демонстрація систематизованих, адаптованих до відповідного віку юридичних знань з питань шлюбно-сімейних відносин, особистої гігієни юнака й молодої дівчини, формування відповідальності за свої вчинки, усвідомленого батьківства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Ковалёв С. В. Психология современной семьи: информационно-методические материалы к курсу «Этика и психология семейной жизни»: книга для учителя. Москва: Просвещение, 1998. 208 с.
- Макаренко А. С. Книга для батьків. Лекції про виховання дітей. Київ: Рад. шк., 1973. 336 с.
- Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Київ: Рад. шк., 1976. Т. 5. 654 с.
- Шимин Н. Д. Семья как общественное явление: Опыт социально-философского анализа. Воронеж: Изд-во Воронеж. ун-та, 1989, 188 с.

REFERENCES

- Kovalev, S. V. (1998). *Psikhologiya sovremennoi semi: informatcionno-metodicheskie materialy k kursu «Etika i psikhologiya semeinoi zhizni»: kniga dlia uchitelia [Psychology of the modern family: information and methodological materials for the course «Ethics and psychology of family life»: a book for teachers]*. Moskva: Prosveshchenie [in Russian].
- Makarenko, A. S. (1973). *Knyha dlia batkiv. Leksii pro vykhovannia ditei [A book for parents. Lectures on raising children]*. Kyiv: Rad. shk. [in Ukrainian].
- Shymyn, N. D. (1989). *Semia kak obshchestvennoe yavlenye: Opit sotsyalno-fylosofskoho analiza [Family as a Social Phenomenon: An Experience of Social and Philosophical Analysis]*. Voronezh: Yzd-vo Voronezh. un-ta [in Russian].

Sukhomlynskyi, V. O. (1976). *Vybrani tvory [Selected works] (Vol. 5)*. Kyiv: Rad. shk. [in Ukrainian].

TAMARA DENYSOVETS

IRYNA DENYSOVETS

NINA PYVOVAR

OLHA KVAK

RESEARCH OF YOUTH VALUES FOR MARRIAGE AND FAMILY LIFE

The article analyzes the relevance and importance of developing a high level of culture of marital and family relationships

and the role of the family in the life of the individual. It was emphasized that in Ukraine for a long time many problems related to gender and sexual relations were not covered: the priority of class values over universal ones pushed out of the educational process educational work aimed at acquiring knowledge, skills and abilities that would guide them. becoming a man or a woman.

The types of marital and family relations in modern youth and the attitude of high school students to marriage and cohabitation are determined. It is substantiated that, in particular, this type of relationship, such as cohabitation before marriage, in modern young people is based on the desire to know more meaningfully and in detail in extramarital life, of course, if this type of relationship is conscious and thoughtful.

It was found that, despite the mostly positive attitude of high school students to marriage, family, family relationships, it is

necessary to work more actively on educating students in marriage and family.

The data on the views of modern youth, especially young people who are serious and balanced in the issue of marriage, choosing a marriage partner and providing for the family, have been thoroughly processed.

The role of the family in maintaining and strengthening the physical, moral and spiritual health of young people, the formation of intersex relations and socialization of the child. It is generalized that the family has traditionally been, is and remains the first social environment for a child and one of the main centers of reproduction of human civilization, a separate nation.

The age limits of marriage are identified on the basis of awareness of all the positive and negative aspects of this issue to make the right decision. It has been observed that modern young men and women carefully analyze the key factors in the process of marriage and choosing a marriage partner.

Generalized knowledge about family, family life, marital responsibilities and parenting. It is highlighted that parents strive to raise their sons and daughters as real citizens, to instill in them the high moral qualities of the future family man, to form in young men and women a conscious attitude to their own health.

Key words: *family; marriage; high school students; functions of parents; family values; educational activities; marital and family relationships; modern youth.*